SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 132/02-46

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu Štefana Ogurčáka a zo sudcov Lajosa Mészárosa a Daniela Švábyho na neverejnom zasadnutí 26. februára 2003 prerokoval prijatú sťažnosť O. Š., bytom P., zastúpeného advokátom JUDr. J. M., K., vo veci porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov garantovaného v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu v Trenčíne v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 729/00 a takto

r o z h o d o l :

1. Okresný súd v Trenčíne v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 729/00 p o r u š i l právo O. Š., aby sa jeho vec prerokovala bez zbytočných prieťahov, zaručené v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Okresnému súdu v Trenčíne v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 729/00 p r i k a z u j e konať bez zbytočných prieťahov.

3. O. Š. p r i z n á v a primerané finančné zadosťučinenie v sume 20 000,-- Sk (slovom dvadsaťtisíc slovenských korún), ktoré je Okresný súd v Trenčíne povinný vyplatiť mu do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Kancelárii Ústavného súdu Slovenskej republiky u k l a d á zaplatiť trovy právneho zastúpenia O. Š. v sume 12 370,-- Sk (slovom dvanásťtisíc tristo sedemdesiat slovenských korún) advokátovi JUDr. J. M., K, na účet.

5. Okresný súd v Trenčíne j e p o v i n n ý uhradiť štátu trovy právneho zastúpenia v sume 12 370,-- Sk (slovom dvanásťtisíc tristo sedemdesiat slovenských korún) na účet Kancelárie Ústavného súdu Slovenskej republiky do 15 dní od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 25. júla 2002 doručená sťažnosť O. Š., bytom P. (ďalej len „sťažovateľ“), zastúpeného advokátom JUDr. J. M., K. (doplnená 16. septembra 2002, 31. októbra 2002 a 31. januára 2003), vo veci porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov garantovaného v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) postupom Okresného súdu v Trenčíne (ďalej aj „okresný súd“) v konaní o jeho veci (úhrada preplatkov nájomného) vedenom pod sp. zn. 8 C 729/00.

Ústavný súd uznesením sp. zn. I. ÚS 132/02 z 13. novembra 2002 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) sťažnosť na konanie.

V rámci prípravy ústneho pojednávania sa na základe žiadosti ústavného súdu k opodstatnenosti prijatej sťažnosti (ďalej len „sťažnosť“) písomne vyjadrili obaja účastníci konania: Okresný súd v Trenčíne, zastúpený jeho predsedníčkou, vyjadrením sp. zn.

Spr. 1365/02 z 27. novembra 2002 a sťažovateľ, zastúpený svojím právnym zástupcom, vyjadrením z 10. januára 2003.

Okresný súd vo vyjadrení k opodstatnenosti prijatej sťažnosti konštatoval, že „Okresnému súdu Trenčín bol tento spis postúpený 14. 9. 2000 na základe Uznesenia Krajského súdu v Trenčíne sp. zn. 5 Nc 92/00, ktorým bola predmetná vec prikázaná tunajšiemu súdu z dôvodu vylúčenia sudcov Okresného súdu Považská Bystrica z prejednávania a rozhodnutia.

Predmetná vec (...) je vedená pod sp. zn. 8 C 729/00. Je pravdou, že od doručenia spisu Okresným súdom Považská Bystrica tunajší súd v predmetnej veci nekonal. Prieťahy v konaní sú objektívneho charakteru. Vyplývajú z nedostatočného personálneho obsadenia tunajšieho súdu najmä v rokoch 1997 – 2000. Každý zo sudcov Okresného súdu Trenčín mal vo svojom oddelení viac ako 1000 nerozhodnutých vecí, v ktorých nebolo možné konať plynule a rýchlo“.

Právny zástupca sťažovateľa vo svojom stanovisku k vyjadreniu okresného súdu konštatoval, že „Nekonanie súdu v období od 14. 9. 2000 do dňa podania sťažnosti na Ústavný súd zakladá neodôvodnené prieťahy v konaní a tým je v príčinnej súvislosti porušenia čl. 48 ods. 2 ústavy. Súd počas obdobia 21 mesiacov neurobil nič, aby odstránil stav právnej neistoty, ktoré sprevádza súdne konanie (...). Tvrdenia predsedníčky Okresného súdu v Trenčíne sa týkajú personálnych a organizačných problémov súdu, ktoré nemajú priamu súvislosť ani náväznosť na prejednávanú vec“.

Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ich stanoviskami k opodstatnenosti sťažnosti dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci. V dôsledku toho senát predmetnú sťažnosť prerokoval na svojom zasadnutí bez prítomnosti účastníkov, ich zástupcov a verejnosti len na základe písomne podaných stanovísk účastníkov a obsahu dotknutého súdneho spisu.

II.

Z obsahu sťažnosti a k nej pripojených písomností, z vyjadrení účastníkov konania a z obsahu na vec sa vzťahujúceho súdneho spisu ústavný súd zistil nasledovný priebeh a stav konania v predmetnej veci.

Sťažovateľ podal na Okresnom súde v Považskej Bystrici 3. augusta 1998 žalobu proti Stavebnému bytovému družstvu Púchov o úhradu preplatkov nájomného a iné.

Uznesením Krajského súdu v Trenčíne (ďalej len „krajský súd“) č. k. 5 Nc 92/00-140 z 19. júla 2000 o vylúčení sťažovateľom označených sudcov Okresného súdu v Považskej Bystrici bola vec prikázaná na ďalšie konanie Okresnému súdu v Trenčíne.

Súdny spis bol 14. septembra 2000 doručený okresnému súdu, kde bola vec ďalej vedená pod sp. zn. 8 C 729/00.

Na základe opakovaných žiadostí (z 12. a 14. decembra 2000, 11. a 29. januára 2001) doručil okresný súd vyššie uvedené rozhodnutie krajského súdu 29. januára 2001 Okresnému súdu v Považskej Bystrici.

Dňa 10. mája 2002 okresný súd písomne oznámil sťažovateľovi, že vyhovuje jeho písomnej žiadosti o nahliadnutie do súdneho spisu.

Dňa 6. decembra 2002 okresný súd predložil súdny spis ústavnému súdu.

Záznamy o ďalších iných úkonoch okresného súdu sa v súdnom spise sp. zn. 8 C 729/00 nenachádzajú.

III.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa odseku 2 citovaného článku ak porušenie práv alebo slobôd vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal.

Podľa odseku 3 citovaného článku ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

Podľa čl. 48 ods. 2 ústavy každý má právo aby sa jeho vec prerokovala bez zbytočných prieťahov (...).

V petite sťažnosti sťažovateľ žiadal, aby ústavný súd rozhodol takto:

„Základné právo sťažovateľa O. Š. na prerokovanie a rozhodnutie vo veci bez zbytočných prieťahov upravené v článku 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky v konaní vedenom na Okresnom súde v Trenčíne sp. zn. 8 C 729/00 bolo porušené.

Prikazuje sa, aby Okresný súd v Trenčíne vo veci sp. zn. 8 C 729/00 konal.

Súd priznáva sťažovateľovi podľa článku 127 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky finančné zadosťučinenie vo výške 40 000,- Sk.

Súd priznáva odmenu a náhradu hotových výdavkov právnemu zástupcovi sťažovateľa JUDr. J. M., advokátovi, v K. v zmysle ust. § 13 ods. 8 vyhl. 163/02 Z. z. vo výške 17 480,- Sk (4x právny úkon á 4 270,- Sk, 4x paušál á 100,- Sk: príprava a prevzatie, upresnenie petitu sťažnosti zo dňa 30. 10. 2002, vyjadrenie zo dňa 20. 12. 2002, vyjadrenie zo dňa 10. 1. 2003).“

Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia štátneho orgánu. Samotným prerokovaním veci na štátnom orgáne sa právna neistota osoby neodstráni. Až právoplatným rozhodnutím súdu sa vytvára právna istota. Pre splnenie ústavného práva zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy nestačí, aby štátny orgán vec prerokoval. Ústavné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov sa naplní až právoplatným

rozhodnutím štátneho orgánu, na ktorom sa osoba domáha odstránenia právnej neistoty ohľadom svojich práv (II. ÚS 26/95).

Judikatúra ústavného súdu sa ustálila v tom, že otázka, či v konkrétnom prípade bolo alebo nebolo porušené právo na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov, sa skúma vždy s ohľadom na konkrétne okolnosti každého jednotlivého prípadu, a to najmä podľa týchto troch základných kritérií: zložitosť veci, správanie účastníka a postup súdu (II. ÚS 79/97, I. ÚS 70/98).

1. Pokiaľ ide o kritérium zložitosti veci, ústavný súd aj v predmetnom prípade bral do úvahy skutkový stav veci a platnú právnu úpravu (II. ÚS 26/95, I. ÚS 92/92 a iné) relevantnú pre rozhodnutie, ako aj právnu povahu (charakter) veci.

Predmetom konania na okresnom súde vo veci vedenej pod sp. zn. 8 C 729/00 je rozhodovanie o náhrade preplatkov nájomného a iné (resp. o určenie neplatnosti zvýšenia nájomného a iné), pričom prvotné úkony súvisiace s prípravou pojednávania (a aj uskutočnenie dvoch pojednávaní), ako aj úpravou petitu žaloby a zabezpečením vyjadrenia žalovaného k nemu vykonal Okresný súd v Považskej Bystrici.

Vychádzajúc z doterajšieho priebehu konania v predmetnej veci (nezaoberanie sa jej meritom) ústavný súd nemôže pripísať zdĺhavý postup konania na vrub faktickej náročnosti prerokovávanej veci.

2. Pokiaľ ide o správanie sťažovateľa v preskúmavanej veci na sťažnosťou napadnutom okresnom súde ústavný súd nezistil takú závažnú skutočnosť, ktorá by mala byť osobitne zohľadnená na jeho ťarchu pri posudzovaní otázky, či a z akých dôvodov došlo v tomto štádiu konania k zbytočným prieťahom.

3. Napokon sa ústavný súd zaoberal postupom okresného súdu v predmetnej veci, pričom zbytočné prieťahy v konaní posudzoval ako celok s prihliadnutím na všetky okolnosti daného prípadu.

Vychádzajúc z petitu sťažnosti a ustanovenia § 20 ods. 3 zákona o ústavnom súde („ústavný súd je viazaný návrhom na začatie konania okrem prípadov výslovne uvedených v tomto zákone“) ústavný súd posudzoval z hľadiska namietaného porušovania označeného základného práva len konanie v jeho štádiu od prikázania veci Okresnému súdu v Trenčíne.

Z obsahu predloženej sťažnosti, z obsahu súdneho spisu okresného súdu a zo stanovísk účastníkov konania ústavný súd konštatoval zbytočné prieťahy v konaní spôsobené okresným súdom, ktorý vo veci od jej nápadu 14. septembra 2000 do doručenia súdneho spisu ústavnému súdu (6. decembra 2002), t. j. za obdobie dvoch rokov a troch mesiacov, nevykonal žiadne procesné úkony smerujúce k príprave pojednávania a jej rozhodnutiu.

Podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu právo zaručené podľa čl. 48 ods. 2 ústavy sa môže realizovať len prostredníctvom takého konania (činnosti) súdov, ktoré smeruje k odstráneniu právnej neistoty, kvôli ktorej sa občan obrátil na orgán súdnej moci. K zbytočným prieťahov v súdnom konaní môže dôjsť nielen samotným nekonaním príslušného súdu, ale aj takou činnosťou súdu, ktorá nesmeruje k odstráneniu právnej neistoty účastníka súdneho konania, teda k právoplatnému rozhodnutiu vo veci, s ktorou sa obrátil na súd. Preto na splnenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy nestačí, aby štátne orgány (napr. všeobecné súdy) vec len prerokovali, prípadne vykonali rôzne úkony (bez ohľadu na ich počet) a právoplatne nerozhodli (napr. II. ÚS 64/99, I. ÚS 98/99, I. ÚS 10/98).

Obranu okresného súdu spočívajúcu vo vysokom nápade vecí a v personálnych problémoch ako dôvodu, ktorý by mal byť objektívnou príčinou spôsobujúcou prieťahy v konaní, ústavný súd neakceptoval. Podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu (napr. II. ÚS 48/96, II. ÚS 18/98, II. ÚS 52/99) nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť konanie, ako aj skutočnosť, že Slovenská republika nevie alebo nemôže v čase konania zabezpečiť primeraný počet sudcov alebo ďalších pracovníkov na súde, ktorý oprávnený subjekt požiadal o odstránenie svojej právnej neistoty, nemôžu byť dôvodom na

zmarenie uplatnenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov a v konečnom dôsledku nezbavujú štát zodpovednosti za pomalé konanie spôsobujúce zbytočné prieťahy v súdnom konaní.

Vychádzajúc z dôvodov vyššie uvedených v bode 1 (hodnotenie kritéria zložitosti veci), z platnej právnej úpravy a z postupu súdu (organizovania jeho procesného postupu) v predmetnom občianskoprávnom súdnom konaní nemožno hodnotiť postup okresného súdu v posudzovanej veci ako postup, ktorý by zodpovedal ústavou priznanému právu na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov a príslušným ustanoveniam Občianskeho súdneho poriadku, ktoré sú nevyhnutným predpokladom spoločensky efektívneho, t. j. rýchleho a účinného poskytnutia právnej ochrany.

Vyššie uvedený postup okresného súdu spôsobiaci zdĺhavosť namietaného konania nevykazoval podľa názoru ústavného súdu znaky plynulého a efektívneho konania a bol teda konaním so zbytočnými prieťahmi.

Sťažovateľ žiadal, aby ústavný súd okrem konštatovania porušenia základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy uložil okresnému súdu, aby „vo veci vedenej pod sp. zn. 8 C 729/00 konal“.

Podľa ustanovenia § 56 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto základné právo alebo slobodu porušil svojou nečinnosťou, vo veci konal podľa osobitných predpisov.

Vzhľadom na doterajší priebeh konania v predmetnej veci a skutočnosť, že ani po uplynutí vyše dvoch rokov od prikázania veci okresný súd ešte nevykonal žiadne pojednávanie a meritórne nerozhodol, považoval ústavný súd za potrebné v zmysle ustanovenia § 56 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde prikázať okresnému súdu konať v súlade s príslušnými ustanoveniami Občianskeho súdneho poriadku upravujúcimi priebeh konania tak, aby nedochádzalo k porušovaniu práva garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy.

Podľa § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde môže ústavný súd priznať tomu, koho základné právo alebo sloboda sa porušili, aj primerané finančné zadosťučinenie ako náhradu nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch. Podľa ods. 5 citovaného ustanovenia ak ústavný súd rozhodne o priznaní primeraného finančného zadosťučinenia, orgán, ktorý základné právo alebo slobodu porušil, je povinný ho vyplatiť sťažovateľovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu.

Sťažovateľ vo svojej sťažnosti súčasne uplatnil z dôvodu, že „ochrana práv nebola rýchla a účinná“ a pretrvávajú „neodôvodnené prieťahy v konaní“, priznanie finančného zadosťučinenia vo výške 40 000,-- Sk, pričom za základ výpočtu bral 10 000,-- Sk za jeden rok prieťahov, čo podľa jeho názoru „zodpovedá aj judikatúre Európskeho súdu“.

Podľa názoru ústavného súdu priznanie primeraného finančného zadosťučinenia ako náhrady nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch prichádza do úvahy predovšetkým v tých prípadoch, keď porušenie základného práva alebo slobody nie je už možné napraviť. To znamená, že neprichádza do úvahy zrušenie rozhodnutia alebo opatrenia, resp. uvedenie do pôvodného stavu. V danom prípade ústavný súd považoval vzhľadom na všetky okolnosti prípadu, ako aj zásadu spravodlivosti za primerané priznať sťažovateľovi sumu 20 000,-- Sk.

Podľa § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti uhradil inému účastníkovi konania jeho trovy.

Trovy právneho zastúpenia sťažovateľa pozostávajú z troch úkonov právnej pomoci zo strany advokáta ustanoveného ústavným súdom, a to z prevzatia a prípravy zastupovania, zo spísania sťažnosti a zo spísania stanoviska k vyjadreniu okresného súdu. Za prvé dva úkony vykonané v roku 2002 patrí odmena v sume po 3 900 Sk a za tretí úkon vykonaný v roku 2003 v sume 4 270 Sk. Režijný paušál k dvom úkonom v roku 2002 je 100 Sk a k poslednému úkonu v roku 2003 128 Sk. Trovy právneho zastúpenia sťažovateľa predstavujú celkom sumu 12 398 Sk.

Z vyššie uvedených dôvodov ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 26. februára 2003